

ATATÜRK'ÜN ETRAFINDAKİ EDEBİYATÇILAR**

Yard. Doç. Dr. Erol ÜLGEN

Türk tarihinin hemen her döneminde devletimizi idare edenlerin etrafında ilim istişare kurullarının oluşturulduğu, bu kurullarda yer alan hocaların, aydın kişilerin özellikle devlet adamlarımızın yakınlarında yer aldıkları ve yetişmelerine ve yapacaklarına katkıda buldukları bilinmektedir. Aynı gelenek Cumhuriyet döneminde de devam ettirilmiş, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ninin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün yanında da hep yazar, tarihçi, edebiyatçı ve diğer bilim sahalarının hocaları olmuştur.

Atatürk çok okuyan, okuduğu kitaplardan notlar çıkartan, her konuda hazırlıklı olmaya çalışan, matbuatı sıkı bir şekilde takip eden bir kişidir. Atatürk, çevresinde bulunan ve yakından takip ettiği, bilgisine güvendiği kimselerin düşüncelerinden istifade etmiş, onları yanında bulundurmuş, kendilerini dinlemiş, görüşlerine değer vermiştir. ¹ Onu ilk gençliğinden, son günlerine kadar tanıyanların hepsi için Atatürk adı sofrta sohbetlerini hatıra getirmektedir. Dostları ile akşamları sofrta başında buluşmak ve geç saatlere kadar konuşmak Atatürk'ün âdeti idi. Uzun yıllar Atatürk'ün yakınında ve sofrasında bulunan ünlü yazar Falih Rıfki Atay, bu sofrayı 'meclisler' olarak ifade eder ve bu konudaki düşüncesini şöyle aktarır. "*Türk dili ve Türk tarihi meselesinin onun sofrasında tam bir fakültelik zaman tutmuş olduğunu tahmin ediyorum. Tebeşirli kara tahta hep karşısında idi. Bakanlar, profesörler, milletvekilleri hep o tahtaya kalkmışlardır.*"²

Atatürk, sofrasına, kabine üyeleri dışında belirli mesleklerdeki eski dostlarını, silâh arkadaşlarını, bilim, sanat, ticaret ve endüstri dünyasından tanınmış kişilerini topluca da çağırırdı...³ Döneminin mesleklerinde isim yapmış kişilerini daima çevresinde toplamış olan Atatürk, bu toplantıları, sadece Ankara, Yalova ve İstanbul'da değil, ülkenin çeşitli yerlerine gittiğinde de o yörenin tanınmış aydın kişileri ile de gerçekleştirdi.⁴

Atatürk'ün çevresinde yer alan bu kişilerin arasında dönemin edebiyatçıları çoğunluğu teşkil etmekte olup, bunlardan bazıları TBMM'de çeşitli zamanlarda milletvekili olarak da görev yapmışlardı. Ziya Gökalp, Mehmet Akif Ersoy, Yahya Kemal Beyatlı, Falih Rıfki Atay, Reşat Nuri Güntekin, Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Halit

* *Türk Dili*, S.: 587, Kasım 2000, s. 443-454.

** TBMM'nin 80. kuruluş yılı dolayısıyla 3 Mayıs 2000 tarihinde İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Genel Kurul odasındaki toplantıda yapılan konuşma.

¹ Hamza Zülfikar, Atatürk'ün Çevresindeki Dilciler ve Kültür Adamları, *Türk Dili*, no.: 539, Kasım 1996, s. 517.

² Cemil Sönmez, *Atatürk'te Edebiyat Sevgisi*, Ankara 1998, s. 87-88.

³ Anlatan: Cemal Granda. Yazan: Turhan Gürkan, *Atatürk'ün Uşağı İdim*, İstanbul 1973, s. 18.

⁴ Cemil Sönmez, a.g.e., s. 91.

Ziya Uşaklıgil, Ruşen Eşref Ünaydın, Mehmet Fuat Köprülü, Halide Edip Adıvar, Ahmet Ağaoglu, Aka Gündüz, Behçet Kemal Çağlar, Faruk Nafiz Çamlıbel, İbrahim Necmi Dilmen, Ahmet Cevat Emre, Celâl Sahir Erozan, Esat Mahmut Karakurt, Midhat Cemal Kuntay, Burhan Cahit Morkaya, Halit Fahri Ozansoy, Saffeti Ziya, Samih Rifat, Besim Atalay, İskender Fahreddin Sertelli, Eflatun Cem Güney, İsmail Habib Sevük, Ercüment Ekrem Talu, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Abdülhak Hamit Tarhan, Vâlâ Nureddin, Ali Canip Yöntem ve Hasan Ali Yücel bunlardan bazılarıdır. Bu aydınlar zümresi, Atatürk'ün etrafında kenetlenerek önce onun hayata geçirmek istediği düşüncelerini Millî Mücadeleyi zaferle bitirmesine fikren, daha sonraki devrede de onun Türkler arasında dil ve kültür bağlarını yeniden kuvvetlendirme çalışmalarına canla başla kalemleriyle yardımcı olmuşlardır.⁵ Bugün bu konuşmamızda yukarıda adı geçen, Atatürk'ün çevresinde ya da bizzat sofrasında yer alan bazı edebiyatçılarımızın Atatürk ile olan diyalog ve düşüncelerini yazdıkları hatıratlardan ve değişik kaynaklardan edindiğimiz tespitlerle sizlere aktarmaya çalışacağım.

Atatürk'ün sofrası ve etrafında bulunan ediplerimizden birisi Ali Canip Yöntem'dir. Ali Canip, Atatürk'ü, asla dar düşünmez, vesvese ile alış verişi olmayan engin zekâlı bir adamdı diye tanımlamaktadır.

Prof. Yusuf Ziya Özer, Atatürk'ün, sofrasında ve çevresinde bulunanlarda liyakat aradığını, liyakat derecesini ölçmek için her birine bir mevzu verdiğini, o mevzu üzerine söz söyleyerek nutuk irat ettirdiğini, böylece onları hissettirmeden imtihandan geçirdiğini ve değerlerini tayin ettiğini belirtmektedir.⁷

Atatürk'ün yakın sohbetlerine katılmaktan hoşlanan ve tam bir Atatürk hayranı olan Yakup Kadri Karaosmanoğlu'nun, Atatürk'ü sevdiği için politikacı olduğu da bilinmektedir. Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Atatürk'ün sofrasını "hayat ve insanlığın dershanesi" olarak görmüştür.⁸ Kendisi 1932 yılında Atatürk İnkılâplarının fikri ve ilmî izahını yapacak, tek partinin yayın organı vazifesini görecek bir dergi olan *Kadro*'yu çıkarma teşebbüslerine girişmiş, bu iş için gerekli olan izni Atatürk ve İsmet Paşadan almıştır.⁹

Atatürk'ün sofrası ve çevresinde yer alanlardan birisi de Mehmet Emin Yurdakul'dur. Mehmet Emin ile Sadri Maksudi Arsal iki yakın dostturlar. Sadri Maksudi'nin kızı Adile Ayda yazılarında bu iki dostun 1930'da Yalova'da kurulan ve bir çeşit akademi diye nitelenen ünlü Atatürk'ün sofrasında sık sık buluştuklarından bahsetmektedir.

Adile Ayda, aynı yılın başında, Atatürk'ün sofrasında Mehmet Emin ile ilgili

⁵ Mehmet Saray, *Türk Dünyasında Dil ve Kültür Birliği*, İstanbul 1993, s. 84.

⁶ Kemal Arıburnu, *Atatürk'ten Anılar*, 1969, s. 20.

⁷ Kemal Arıburnu, a.g.e., s. 38.

⁸ Önder Göçgün, *Edebiyat Dünyası ve Atatürk*, Ankara 1995, s. 98.

⁹ Şerif Aktaş, *Yakup Kadri Karaosmanoğlu*, Ankara 1987, s. 42.

geçen bir olayı şöyle aktarmaktadır: Sofrada Türk Ocaklarının çalışması konuşulmaktadır. Atatürk ilgi gösterdiği bu konuda sert bir şekilde söze başlar:

“- Ne yapar bu İlim ve Hars Heyeti? diye sorar.

Etraftakiler bir azar tonu ile sorulmuş bu soru karşısında şaşırırlar. Atatürk şöyle devam eder:

-Haydi diyelim ki, İlim mensupları tarihimizi araştırıyorlar. Ya Hars'ı temsil edenler? Onlar ne yapar?

Gazi bu soruyu bilhassa Mehmet Emin Beye bakarak sorar ve ısrarla:

-Evet, ediplerimiz, şairlerimiz ne yapıyorlar? 'Ben bir Türküm, dinim, cinsim uludur', anladık. Fakat o zamandan beri koskoca bir İstiklâl Harbi, bir Millî Mücadele geçirilmiş. Hani bunu mevzu yapan millî şairlerimiz, millî şiirleri?

Mehmet Emin Bey, bu sözler karşısında bayılacak gibi olur, dili tutulur ve cevap veremez. Fakat kendisini Millî Şair'i korumakla görevli sayan Hamdullah Suphi Bey şöyle der:

-Türk milletininin İstiklâl Mücadelesi başlı başına bir destan mevzudur. Destanlar ise uzun çalışmalarla meydana gelir. Firdevsî Şehname'yi 30 yılda yazmıştır. Elbette Millî Şairimiz Türk'ün Epopesi'ni yazmaya başlamıştır bile...

Atatürk 'Öyle mi?' der gibi şairâne bakınca, o da şu sözleri söylemeye mecbur olur:

- Millî kahramanları terennüm etmek biz şairlerin vazifesidir. Benim de en büyük emelim budur. Yeter ki, kalemim sizin yarattığınız harikaları anlatmaya lâyık olsun...”¹⁰

Türk dili ve eğitimine yaptığı hizmetlerle hep anılacak edebiyatçılarımızdan birisi de İbrahim Alâaddin Gövsa'dır. Onun Atatürk'le ilk karşılaşması 18 Ağustos 1917 tarihinde Rumeli Hisarı'nda (ölümünün ikinci yılında) Tevfik Fikret'in âşyanında olur. Burada Atatürk kendisi ile görüşmek ister ve yanına gider. Atatürk, onu Tanin gazetesinde Çanakkale ile ilgili yayımlanan şiirlerinden tanımaktadır. İbrahim Alâaddin Atatürk'ün ilgi ve iltifatıyla karşılaşmasını şöyle anlatmaktadır:

“... bir aralık biri yanıma geldi Mustafa Kemal Paşa sizinle konuşmak istiyor dedi.

Adına ve şimdi gördüğüm şahsiyetine zaten hayran olduğum büyük askerinin alâkası beni heyecana düşürmüştü. Derhâl yanına koşarak ismini söyledim. O ince ve uzun parmaklı zarif ve kavi adaleli güzel elini uzattı. Beni Çanakkale'ye ait şiirlerimle tanıdığını ve çoktan beri görmek istediğini söyleyerek pek asil bir tevazu ile taltif etti.

- Paşa Hazretleri, dedim, siz cepheden cepheye koşan bir kumandan, nasıl oluyor da benim gibi ehemmiyetsiz bir gencin değersiz yazılarını okumaya vakit buluyor ve onları tahattür edebiliyorsunuz?

Şu cevabı vermişti:

- Ben edebiyatı ve şiiri severim. Bilhassa askerî mahiyetteki her eseri dikkatle okurum. Sizin Çanakkale'ye ait şiirlerinizin hepsini okudum ve sevdim.

¹⁰ Adile Ayda, “Şair Mehmet Emin Bey”, Bir Demet Edebiyat, 1998, s. 248-252.

*Çanakkale İzleri o zaman henüz bir kitap hâlinde çıkmamış, ancak Tanin gazetesinde parça parça neşredilmişti. Büyük kumandanın bu alâka ve iltifatı bana manzurmeleri sevdiğini için hepsini bir küçük kitap hâlinde topladım ve Anafartaların Müebbet Kahramanına ithaf ederek neşrettim.*¹¹

Atatürk, sanatı sever, sanatçıyı sayar, çağının şair ve ediplerine çok değer verir. Her zaman onları sofrasına oturtur, düşüncelerini öğrenmek ister, kendi düşüncelerini ortaya koyardı. Onların kollarına girer, arkadaşça konuşur, yakınlarından hiç ayırt etmezdi.

Atatürk inkılâplarını yazıları ve eserleriyle savunan Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ruşen Eşref Üneydin, Falih Rıfkı Atay gibi ünlüler, Çankaya'daki eski köşkün hemen her akşam daimî çağrılıları arasındadırlar. Diğer konuklar ise her akşam değişirdi. Edebî sohbetler sabaha dek sürerdi. Bazı yazarlar da Atatürk'ü yurdun aydın takımıyla tanıştırmak için can atarlardı. Bu yüzden sofrasında, tanınmış, ya da tanınmamış birçok yeni yüz her zaman görülebilirdi. Bunları vaktiyle yakından gözlemlene imkânı bulan ve Atatürk'ün uşağı olan Cemal Granada'nın anılarından da öğrenmekteyiz. Granada Behçet Kemal ve Yahya Kemal ile ilgili bir anısını şöyle aktarmaktadır:

"...1934 yılının bir sonbahar akşamıydı. Çankaya'daki yemek salonunda her zamanki sofrayı hazırlıyordum. Bu yirmi kişilik bir sofraydı. Konuklar arasında çok genç biri dikkatimi çekti. Sordum. Behçet Kemal Çağlar dediler.

O gece zamanın Bükreş büyükelçisi Hamdullah Suphi Tanrıöver ile şair Yahya Kemal Beyatlı da çağrılılar arasındaydı. Bütün konukları tanıdığım hâlde Yahya Kemal ile Behçet Kemal'i tanııyordum. Yalnız adlarını işitmiştim. Bir de Yahya Kemal'in bir iki şiiri ezberimdeydi. Ona karşı uzaktan bir hayranlığım vardı. Bu iki şair de bizim sofraya ilk kez geliyorlardı. Zaten Yahya Kemal, Hamdullah Suphi ile Romanya'dan yeni gelmişti.

O akşam sofraya şair ve yazarlarla doluydu. Yahya Kemal Beyatlı, Hamdullah Suphi Tanrıöver, Behçet Kemal Çağlar'dan başka Yakup Kadri Karaosmanoğlu, Ruşen Eşref Üneydin, Fazıl Ahmet Aykaç gibi edebiyat dünyasının kalburüstü kişileri de gelmiş bulunuyordu. Öbür konuklar, her zaman bulunan Tefvik Rüştü Aras, Şükrü Kaya gibi devlet adamlarıydı.

Yemek başladı. Atatürk'ün keyifli gecelerinden biriydi. İlk soruyu Behçet Kemal'e sordu.

- Yahya Kemal'i tanıyor musunuz?

Genç şair henüz bir lise öğrencisiydi. Türk Ocağı'nda (Halkevi) oynayan Faruk Nafiz Çamlıbel'in Çoban piyesinde rol aldığı için oradan görünüş ve getirmişti. Atatürk'ün sorusu onu biraz heyecanlandırmıştı:

- Paşam, eserlerini okudum. Şimdi ilk kez görüyorum.

Atatürk o zaman Yahya Kemal'i, Behçet Kemal'le tanıştırdı.

- Yahya Kemal, memleketimizin tanınmış şairlerindedir. Senin de bunun gibi yükselmeni istiyorum. Sizin gibi gençlerin yükselmesine Yahya Kemal yardım etsin

¹¹ Kemal Arıburnu, a.g.e., 1969, s. 66.; Hamza Zulfikar, Atatürk'ün Çevresindeki Dilciler ve Kültür Adamları, Türk Dili, nu. 539, Kasım 1996, s. 520.

dedikten sonra Yahya Kemal'e dönerek,

- Nasıl Beyefendi! Yardımınızı esirgememenizi rica ederim.

- Emredersiniz Paşam.

Bunun üzerine Atatürk, Behçet Kemal Çağlar'a dönerek:

- Şu sofraya bak ve bir şiir yaz dedi.

Behçet Kemal derhâl cebinden portföyünü ve kalemını çıkardı. Hiç düşünmeden bu ısmarlama şiiri birkaç dakika içinde bitirdi ve okudu.

Atatürk şiiri can kulağıyla dinledi. Çok hoşuna gitmişti. O kadar sevindi ki, yerinden doğruldu. Behçet Kemal'i alnından öptü. Bir lise öğrencisi için bu ne erişilmez bir onurdu. Atatürk onu sofrasına çağırsın, ilk soruyu ona sorsun, sofrası için şiir yazdırsın, beğensin ve kalkıp alnından öpsün.

Behçet Kemal, bu öpüşü de bir anda şiirleştiriverdi. Hatırimda kaldığına göre bu dize şöyleydi:

Alnundan öpen Atam. Bu öpmeyi cehennemler silemez.

Atatürk bundan sonra çevresine dönerek,

- Bu genci İngiltere'ye gönderelim. Orada İngiliz edipleriyle tanışsın ve iyi bir şair olarak memleketeye dönsün dedi. Meclis, o gece sabaha karşı saat beşe kadar sürdü."¹²

Atatürk'ün yurt gezilerinde yanından ayırmadığı kişilerden birisi de İsmail Habip Sevük'tür. İsmail Habip Sevük, Galatasaray Lisesinde edebiyat öğretmenidir. 3 Şubat 1932 tarihinde İstanbul valiliğinin himayesinde Darülaceze menfaatine verilen baloya vali tarafından davet edilir. Bu arada baloya Atatürk de gelir. Bir müddet sonra Atatürk dans etmek için piste iner. Köşeye çekilmiş olan İsmail Habip'i görür ve yanına çağırır. Konuşmaya başlarlar. Atatürk sözü edebiyata getirir ve ondan edebiyatı tarif etmesini ister. Aralarında konuyla ilgili şöyle bir diyalog geçer:

"-Vallahi Gazi Hazretleri, bizim şark kitaplarıyla, görebildiğim frenk kitaplarında edebiyatın insanı ikna eden bir tarifine rastlayamadım.

-Nasıl olur efendim, der Atatürk, edebiyatın kendi olur da tarifi olmaz mı? Bunun üzerine İsmail Habip,

-Ben zevkin de ne olduğunu biliyorum amma tarifini bilmiyorum, der. Atatürk:

-Peki mektepte ne okutuyorsun? diye sorunca,

-Son sınıfa muasır edebiyat, ondan evvelki sınıfa da klâsik edebiyat okutuyorum diye cevap verir İsmail Habip.

Atatürk bu cevap karşısında birden hiddetlenerek:

-Nerde klâsik edebiyat, nerde asrî edebiyat? diye sorar. Bu soruya İsmail Habip'ten,

-Bendeniz bunların varlığını değil sualiniz üzerine takip ettiğimiz prog ramı arz ediyorum şeklinde bir cevap gelir.

-Sen o programı moragramı Vekâlete anlat, bana değil der Atatürk. Bana edebiyatı söyle bakayım, edebiyat nedir?

¹² Cemal Granada-Turhan Gürkan, a.g.e., s. 136-139.

-Bilmediğimi arz ettim, Gazi Hazretleri.

-Bilmemek nasıl olur.

-Bilmemek şüphesiz iyi bir şey değil, fakat bilmediğini bilmemek büsbütün fena.

Ben hiç olmazsa bu ikincisinden kurtulmuş oluyorum. Beni mütenakız bir vaziyete düşürerek keskin bir mantıkla sıkıştırıyor.

-Peki hem edebiyat muallimi olmak, hem edebiyatın ne olduğunu bilmemek, temsil ettiğin sıfat ne oluyor?

-Okuyana talebe, okutana muallim diyorlar, bana da sırf böyle olduğu için...der ve sözün devamını getiremeden Atatürk'ün bir başka sorusuyla karşılaşır.

-Vay, ben senin ne muallim olduğunu talebeden mi soracağım? Onlar talebedir, ne dersiniz inanırlar, sen onlara değil bana anlat.

-Efendimize mi? Kimin haddine. Bizim gücümüz ancak talebemize yeter.

-Sen yarın mektebe gidince ne dersi vereceksin?

-Yarın cuma Gazi Hazretleri, ders yok.

-Ben sana cumayı perşembeyi mi soruyorum.

-Madem ki yarın dediniz, her sözünüze doğru cevap vermeyi borç biliriz.

Atatürk, İsmail Habib'i konuşturmak için başka bir yol daha dener ve şöyle devam eder:

-Hem sen yalnız talebeye edebiyat öğreten değilsin ki millete de öğretiyorsun.

Bu sözleriyle Atatürk, İsmail Habib'in yazdığı edebiyat kitabını kastetmektedir. İsmail Habib söze şöyle devam eder:

-Teceddüt Edebiyatı isimli o kalın kitap aynı zamanda benim cehlîmin de hacimidir.

-Bırak onu diye bağırır Atatürk. Ben Teceddüt Edebiyatını altı defa okudum deyince İsmail Habib buna çok memnun olur. Daha sonra öğrendiğine göre, onun Türk Teceddüt Edebiyatı adlı kitabını sofrasında yer alanlara Atatürk, ara sıra, fal açar gibi rastgele açtırıp şiir okutturarak bazılarını imtihana vesile olurmuş.¹³

Bu hâdiseden uzun bir zaman sonra İsmail Habib, Atatürk ile Edirne Türk Ocağında yine bir araya gelirler. Atatürk yukarıda bahsedilen olayı hatırlar ve yanındakilere şöyle der:

“-Ben İsmail Habib'e beş altı ay evvel baloda rastladım. Bunu görünce insanın aklına tabiatıyla edebiyat gelir. Benim ona edebiyat nedir diye soracağım tuttu, talebesine anlattığı gibi elbet üç beş basit kelimeyle bunu anlatabilirdi. Fakat Gazi soruyor, basit bir şey söylenmez. Yüksek bir şey söylemeye ise (eliyle yalpalama hareketler yaparak) zemin, zaman, mekân müsait değil. Bilmiyorum diye işin içinden çıkmak istedi. Ben de illa söyleteyim diye ısrar ettim. O da söylemem diye inat etti. Israr, inat... Ne dersiniz? Söylemedi, elbet söyleyemezdi. (Elinin aynı hareketleriyle) Zemin, zaman, mekân müsait değildi.”¹⁴

¹³İsmail Habib (Sevük), Atatürk İçin Ölümünden Sonra Hatıralar ve Hayatındayken Yazılanlar, İstanbul 1939, 86-90.

¹⁴İsmail Habib (Sevük), a.g.e., s. 92-93.

Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinin tanınmış yazar ve hatibi Hamdullah Suphi Tanrıöver, Kurtuluş Savaşı sıralarında İstanbul'dan Ankara'ya gelmiştir. TBMM'nin birinci döneminde Antalya milletvekili olarak mücadeleye katılmış ve Millî Hükûmetin ilk Millî Eğitim Bakanı olmuştur. Türk Ocakları başkanlığı, üniversite hocalığı, büyük elçilik yapmıştır.

Konuşmalarını kuyumcu titizliği ve bilgin sabrı ile hazırlayan Hamdullah Suphi, konuşmadan önce uzun uzun düşünür, provasını yapar, ondan sonra topluluğa hitap ederdi.¹⁵

Bir gün Afgan Sefaretinin düzenlediği bir toplantıda Atatürk Hamdullah Suphi'den bir konuşma yapmasını isteyince Hamdullah Suphi hazırlıksız olmasına rağmen konuşmayı yapar. Konuşmasının bitiminde Atatürk onu yanına çağırır ve şöyle der:

“-Hamdullah sebebini bir türlü bulamadım. Senin nutuklarını dinlerken daima gözlerim yaşarır. Bunu bana izah eder misin?”

-Paşam, dedim, ben sizin fikirlerinizin adamıyım. Beni dinlerken kendi sesinizi duyuyorsunuz.”¹⁶

İkinci İnönü Savaşının devam ettiği günlerden 30 Nisan'ı 1 Mayıs'a bağlayan gece Atatürk Ankara'da silâh arkadaşları, Hamdullah Suphi, Halide Edip, Dr. Adnan Adıvar ve başkaları ile bir araya gelir. Cepheden gelecek haberleri beklemektedirler. Beklenen telgraf gelir. Haber kötüdür. Atatürk orada hazır bulunanlara savaşı kaybettiğimizi söyler. Derin bir sessizlik olur. Bu arada Hamdullah Suphi etrafındakilerin kulağına bir şeyler fısıldamaktadır. Bunu gören Atatürk yüksek sesle Hamdullah Suphi'ye ne olduğunu sorar. Hamdullah Suphi Atatürk'e, gelen haberin yanlış olduğunu, muzaffer olduğumuzu söyler. Bunu nereden bildiği sorulduğunda önsezi olarak belirtir. Nitekim sabaha karşı daha önceki telgrafi getiren subay içeri girer ve Atatürk'e bir telgraf daha uzatır. Gelen telgraftan savaşı kazandığımız anlaşılınca Atatürk Hamdullah Suphi'ye döner “*Bu zaferi herkesten evvel bize siz haber verdiniz. Geliniz, buraya oturunuz ve tebrik telgrafını siz yazınız*” der. Bunun üzerine Hamdullah Suphi şu telgrafi yazar:

“*Garp cephesi Kumandanı İsmet Paşa Hazretlerine,*

Bulduğunuz mevkenen yalnız şerefle dolu bir muharebe meydanı değil, aynı zamanda ümitle dolu bir de istikbal görünüyor. Siz düşmanla beraber Türk milletinin makûs talihini de yendiniz.”

Telgrafi beğenen Atatürk, hissiyatımıza ne güzel tercüman oldunuz, diyerek sayfanın altına eski Arap harfleriyle bir yırtıcı kuşun pençesini hatırlatan üç çengelli imzasını atar.¹⁷

Atatürk, yine mutut sofralardan birinde, Hamdullah Suphi'den yeni kurulacak

¹⁵ Mustafa Baydar, *Hamdullah Suphi Tanrıöver ve Anıları*, İstanbul 1968, s. 82.; Kemal Arıburnu, *Atatürk ve Çevresindekiler*, 2. bs., Ankara 1995, s. 9.

¹⁶ Mustafa Baydar, a.g.e. s. 291.; Kemal Arıburnu, *Atatürk'ten Anılar*, 1969, s. 195.

¹⁷ Mustafa Baydar, a.g.e. s. 301-302.

Serbest Fırka Partisine girmesini ister. Fakat Hamdullah Suphi itiraz eder. Atatürk niçin? diye sorar. O da daha önce İsmet İnönü'nün kabinesinde Maarif Vekili olarak görev yaptığını, yönetimden değil, kendi sağlık problemlerinden dolayı partiden ayrıldığını, şimdi muhalif olarak İsmet Paşanın karşısına geçmesinin doğru olmayacağını söyler ve şöyle devam eder: “Üçüncü bir sebep var Paşam, bu bence hepsinden daha mühimdir. Bu kendi başına emrinizi kabul etmeme mani olmaya yeter. Benim arkadaşlarım bir dakika gecikmeksizin yeni fırkaya geçtiğimi haber alınca gelip bana sorarlar. Derler ki: Dün akşam sofrada emir almışsın ve muhalif partiye geçmişsin, madem ki açıkça tenkit edilecek birtakım şeyler vardı. Bu emri alıncaya kadar aklın ve namusun nerede idi?”

Buna vereceğim cevabım yoktur. Onun için bana müsaade edeceksiniz, ben yerimde kalacağım.”

Atatürk Fethi Beye listesine Hamdullah Suphi'yi koymamasını, kendisinin koymayacağını söyler ve Hamdullah Suphi'ye döner:

“-Hamdullah Suphi Bey siz Türk Ocaklarının reisisiniz değil mi?”

-Evet Paşam.

-O hâlde bütün Türk Ocaklarını muhalif partiye mi vereceğiz? Siz olduğunuz yerde kalın”¹⁸ der.

Hamdullah Suphi bir akşam sofrada Atatürk'e “Allah size uzun ömürler versin. Yoksa vah bu milletin hâline” deyince, Atatürk bu söz karşısında çok müteessir olur. Düşmanların da kendisinin bir an önce ölmesini istediğini söyler. O bütün işleri milleti adına ve çevresinin desteği ile yaptığını belirterek şöyle devam eder: “...Ben bir eser vücuda getirdimse milletimin kudret ve kuvvetine ve ondan aldığım ilhama istinad ederek yaptım. Sizleri konuşturdum, sizleri koşturdum yaptım.”¹⁹

Tiyatrocü ve yazar Vasfi Rıza Zobu da zaman zaman Atatürk'ün huzuruna çağırılanlardandır. Atatürk Vasfi Rıza Zobu'yu bir Ramazan günü akşama yakın bir saatte çağırır. Vasfi Rıza salona kabul edilir. Atatürk salonun bir köşesinde önündeki kâğıtları karıştırmaktadır. O sırada hizmetkâr Vasfi Rıza Zobu'ya bir fincan kahve getirir. Ancak Zobu, oruçludur. Ne yapacağını şaşırır. İçse bir türlü, içmese bir türlü. Nihayet kararını verir ve hizmetçiye şöyle der: Şimdi içmeyeyim ben. Bu kısa diyalogu duyan Atatürk, gözlüğün üzerinden önce uşağın elindeki tepsie bakar. Sonra da Vasfi Rıza Zobu'yu süzer. Zobu, Atatürk'ten *haydi iç kahveni* cümlesinin geleceğini zanneder. Ancak Atatürk, Zobu'ya değil hizmetçiye şöyle der: “Haydi götür kahveyi ... Daha sonra içecek!”²⁰

Atatürk, çevresinde görmek istediği şahıslarla yakından ilgilenmiş, onları hoş tutmaya çalışmıştır. Değer verdiği bu kişileri zaman zaman evlerinde de ziyaret etmiştir. Bunlardan birisi de milletvekilliği ve Türk Dil Kurumu üyeliği görevi yapmış olan Velet Çelebi İzbudak'tır. Şapka inkılabı için gittiği Kastamonu'dan dönen

¹⁸ Mustafa Baydar, a.g.e., s.314-315.

¹⁹ Derleyen: Utkan Kocatürk, *Atatürk'ün Sohbetleri*, Ankara 1971, s. 45.

²⁰ Derleyen: YKB. Kültür ve Sanat Danışmanlığı, *Atatürk 6, Anılardan Taşan*, 1981, y.y., s. 118-119.

Atatürk'ü karşılayanlar arasında Velet Çelebi de vardır. Atatürk, kalabalığın arasında Velet Çelebi'yi başında sarılla görür ve yaverlerinden birisine Çelebi'nin sarığı çıkartmasını söyler. Atatürk, eve dönünce, Çelebi, acaba bana gücendi mi diye çok üzülür. Ertesi sabah çok erken bir saatte dostu Velet Çelebi'yi Çankaya'daki evinde ziyarete gider. Atatürk, kendisini karşılayan Çelebi'nin hanımına şöyle der: "*Dün istasyonda Çelebi Efendinin başını açtırttım. Gönlünü almaya geldim.*"²¹

Türk politika hayatında önemli isimlerden birisi de Hasan Âli Yücel'dir. Eski Millî eğitim bakanlarımızdan olan Hasan Âli Yücel, köy enstitülerinin kuruluşunda ve doğu-batı klâsiklerinin yayımlanmasında önemli rol oynamış bir şahsiyettir. Atatürk'ün Samsun'a yaptığı yurt gezilerinden birinde heyetin arasında Hasan Âli Yücel de vardır. Atatürk, görevleri gereği etrafında bulunan kişileri konuşturarak denemekten de çok hoşlanmaktadır. Bu gezi sırasında Atatürk, felsefe eğitimi yaptığını bildiği Hasan Âli Yücel'den *sıfırı* tanımlamasını ister. Hasan Âli, kendinden emin bir şekilde söze başlar.

"-Efendimiz, sıfır yok demektir.

-Güzel... Bu yok olan şey bir sayının önüne, sağına gelince onu on kat yükseltiyor. Bu nasıl olur?

Atatürk tarafından köşelere sıkıştırılmaya çalışılan Hasan Âli bir çıkış noktası bulur ve şöyle der:

*-Efendimiz, daima arkanızda ve solunuzdayım. Sıfır işte efendimizin solunda olan bendenizim..."*²²

Kısacası Atatürk, Falih Rıfkı Atay'ın da belirttiği gibi bilime, sanata ve sanatçıya değer vermiş, bilim ve sanat adamlarına karşı özenli, saygı ve ayrıcalıklı bir ilgi göstermiştir. Sofrasında ve çevresinde onlara sık sık yer vermesi, çeşitli yüksek payelerle onları onurlandırması, medenî bir toplumda bilim adamı ve sanatçıya verilen önemi çok iyi bilmesinden ileri gelmekteydi. Böylece halkına örnek olmak istemiştir. Onun sofrası çoğu geceler bir edebiyat şölenine dönüşmüştür. Ülkenin ünlü yazar ve şairlerinin katıldığı²³ böyleleri gecelerde edebiyatın tanımı yapılmış, amacı tartışılmış, şiirler okunmuştur.

Atatürk bir devlet adamı olarak sanat, fikir, edebiyat ve bilim sahalarında yeni Türkiye Cumhuriyeti devletinin kuruluşunda kültürümüzü taşıyan ve gelecek kuşaklara aktaracak olanlara daima sahip çıkmış, onların bilgi ve tecrübelerinden hep istifade etmiştir. Atatürk edebiyatçılarımızın karşısında zaman zaman asker kimliği, zaman zaman büyük bir diplomat, zaman zaman arkadaş, dost kimliği ile görülmüştür. Onun bu davranışı bundan sonra devletimizi yöneteceklere de iyi bir örnek olur kanaatindeyim.

²¹Hamza Zülfikar, Atatürk'ün Çevresindeki Dilciler ve Kültür Adamları, *Türk Dili*, nu. 539, Kasım 1996, s. 518.

²²Kemal Arıburnu, *Atatürk ve Çevresindekiler*, 2. bs., Ankara 1995, s. 21-22.

²³Cemil Sönmez, a.g.e., s.91.